

Дипломна робота
магістра

з теми: «Художній світ дисидентської лірики Миколи Руденка»

Підгородецька Ольга Миколаївна

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I. ДОБА «РОЗСТРІЛЯНОГО ВІДРОДЖЕННЯ»: ІСТОРИКО-ЛІТЕРАТУРНІ АСПЕКТИ.....	7
1.1. Творчість Є. Плужника у контексті українського ренесансу 20-30-х рр. ХХ ст.....	7
1.2. Екзистенціалізм як основа філософського світогляду письменника.....	14
Висновок до розділу.....	26
РОЗДІЛ II. ПРОБЛЕМНО-ТЕМАТИЧНЕ БАГАТСТВО ЛІРИКИ Є. ПЛУЖНИКА.....	28
2.1. Художні візії війни у збірці «Дні».....	29
2.2. Жага творчості у книзі «Рання осінь».....	38
2.3. Проблеми соціального, громадянського характеру у збірці «Рівновага».....	46
Висновок до розділу.....	58
РОЗДІЛ III. ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ ФІЛОСОФСЬКОЇ ЛІРИКИ У ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ ШКОЛІ.....	60
3.1. Проблемні питання вивчення лірики у закладах середньої освіти.....	60
3.2. Вивчення філософської лірики Є. Плужника на уроці української літератури в 11 класі.....	67
Висновок до розділу.....	73
ВИСНОВКИ.....	75
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	80

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Українська література доби «Розстріляного відродження» є однією з найцікавіших і досі маловивчених сторінок національної культури. Український Ренесанс 30-х рр. характеризується високою місією вітчизняних авторів в умовах тотальних заборон, тиску і фізичного знищення віднаходити внутрішні резерви задля творення і популяризації української культури, засвоєння кращих світових тенденцій культурницького поступу, повноцінної мистецької самореалізації. Працюючи «на грані», творці «Розстріляного відродження» були просякнуті найсучаснішими тенденціями світової культури, високою місією творення високохудожньої національної літератури. Серед талановитих митців доби «Розстріляного відродження» – М. Хвильовий, В. Підмогильний, М. Куліш, П. Филипович, М. Зеров, В. Свідзінський та ін. непересічні літературні постаті. У цій когорті належне місце відводиться талановитому письменнику Євгену Павловичу Плужнику, митцю, безпідставно знищеному більшовицьким злочинним режимом.

Літературна діяльність видатного поета, представника «розстріляного відродження» Євгена Павловича Плужника дала непроминальну художньо-філософську лірику, сповнену болем за людське серце, що агонізує в байдужій і жорстокій юрбі. Його поезія — імпресіоністичний світ самотньої, закоханої і світлої, іронічної душі, непримирливо спрямованої за межу сірих днів. Своєрідною інтерпретаційною подорожжю ним є пропонована монографія.

Неголосний за життя, приречений сталінщиною на посмертне забуття, письменник сьогодні визнаний одним із найвидатніших творців епохи. Лаконічні, малоформатні, здебільшого у дві строфи поезії митця свідчать про велику внутрішню роботу автора, його пошуки виразності та простоти віршованого мовомислення, визначають його індивідуальний стиль. З цього

приводу М. Рильський констатував: «...ви з перших рядків пізнаєте – це Плужник. Хіба хоч один поет на світі хотів би вищої одзнаки» [43, с. 8].

Адекватність розуміння поезій поета, їх всебічний аналіз в сукупності художніх прорахунків та творчих звершень – досі *актуальна проблема плужникіани*, яку намагаються розв’язати літературознавці, обравши для цього проблемно-тематичний спектр дослідження. Досі немає об’ємних праць, які б повною мірою висвітлювали життя і творчість поета. Із ранніх досліджень маємо передмову до видання поезій Є. Плужника 1966 року Л. Новиченка «По той бік спокою: Поезія Євгена Плужника» [34] та літературний портрет Л. Скирди «Євген Плужник: нарис життя і творчості» [48]. З’являються матеріали у періодичних виданнях: філософський аспект лірики Є. Плужника зацікавив сучасних дослідників Г. Токмань [56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67] та Ж. Ящук [75]. «Профетичне чуття» поета досліджує Ю. Ковалів [26], Статті, в яких опрацьовано життєтворчий шлях поета, створили А. Бажан [1], Н. Бондар [7], І. Гришин-Грищук [13], Г. Зленко [21], В. Квітка [26], В. Мельник [30], М. Павленко [38], Т. Солодовник [51], Л. Череватенко [70, 71]. Значна заслуга в утвердженні творчості Є. Плужника в читацькій свідомості належить Л. Череватенку. Видані через 22 роки після вибраного «Поезії» з його розлогим і ґрунтовним коментарем та примітками, досі лишаються найкращим надбанням плужникіани. Заслуговує високої оцінки монографія відомого літературознавця, фахівця з теорії та історії літератури М. Кодака «Огром Плужника-поета» [27].

Мета роботи – дослідити коло проблем і тем, охоплених творчістю Є. Плужника, з’ясувати філософський зміст поезії, простежити творчу еволюцію митця.

Для досягнення мети необхідно вирішити такі **завдання**:

- з’ясувати особливості творення і розвитку літературного процесу 20-30-х рр. XX ст.;

- визначити особливості екзистенціалізму як основу філософського світогляду Є. Плужника;
- розкрити роль Є. Плужника як новатора і творця оригінального стилю;
- охарактеризувати проблемно-тематичне багатство лірики поета.
- з'ясувати проблемні питання вивчення лірики у загальноосвітній школі;
- розробити урок з української літератури за творчістю Є. Плужника в 11-му класі закладу середньої освіти.

Об'єкт дослідження – поетичні збірки Є. Плужника «Дні», «Рання осінь», «Рівновага».

Предмет дослідження – проблемно-тематичний, літературно-стилістичні особливості та філософська спрямованість художніх образів поезії Євгена Плужника.

У процесі реалізації завдань застосовувалися літературознавчі **методи дослідження**: культурно-історичний, історико-функціональний, біографічний, типологічний, постколоніальний, психоаналітичний, рецептивний, структурно-описовий.

Наукова новизна роботи. У дипломній роботі проаналізовано поетичну спадщину Є. Плужника, поета доби «Розстріляного відродження», окреслено ключові мотиви його творчості, охарактеризовано теми, ідеї, образи. Зібрано, узагальнено і систематизовано літературно-критичний матеріал, осмислено різноманітні оцінки творчості письменника. Філософську лірику поета адаптовано у руслі нетрадиційного проведення уроків з української літератури. Розроблено урок вивчення нового матеріалу з української літератури за творчістю Є. Плужника в 11-му класі закладу середньої освіти.

Практичне значення. Основні положення дипломної роботи можуть мати практичне застосування для подальшого вивчення філософської лірики Є. Плужника. Матеріали та висновки роботи сприятимуть розробленню

теоретичних і практичних курсів з історії української літератури, програм вибірових дисциплін із вивчення філософської лірики у вищій школі. Матеріали дослідження послугують в розробленні уроків з української літератури в 11-му класі закладів середньої освіти.

Апробація роботи. Матеріали дипломної роботи апробовані на звітній науковій конференції студентів та магістрантів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (2022 р.).

Структура дослідження. Робота складається зі вступу, трьох розділів із підрозділами, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг дипломної роботи – 86 сторінок.

ВИСНОВКИ

Творча особистість Є. Плужника займає чільне місце в історії української літератури 20-х років ХХ ст. Три поетичні збірки поета («Дні», «Рання осінь», «Рівновага») – це знакове явище української літератури. Це настільки глибокий об'єкт дослідження, що аналітична думка часто виявляється не спроможною дати чіткі виміри поетичного профілю митця. Тут зустрічаємо ціле розмаїття думок, які поза контекстом лірики Євгена Плужника сприймаються як протилежні. Скажімо, це такі художні напрямки і системи, як імпресіонізм (О. Дорошкевич), квазіекспресіонізм (В. Державин), романтизм (Л. Новиченко), реалізм (Л. Череватенко), екзистенціалізм (Г. Токмань, Ж. Ящук).

У дипломній роботі ми окреслили і довели екзистенціальні основи художнього стилю Є. Плужника. Вони виявляються:

- у мистецтві висвітлення поетом екзистенціальних категорій: «тиша», «мовчання», «рівновага», «дні»;
- у зображенні роздвоєння особистості, людини в мезових, стресових ситуаціях, (Плужникове «на грані»);
- всебічному зображенні смерті, що реалізується саме як екзистенціальна категорія, бо сприймається як «темпоральна несвобода» – смерть сучасників заради примарного майбутнього прийдешніх поколінь;
- здатністю до профетичного чуття (передбачення власної трагічної долі).

Так, постійна напруга поетичного мислення знаходить своє вираження у контексті філософії екзистенціалізму.

Другий розділ дипломної роботи розкриває проблемно-тематичне багатство збірок поета. У праці проаналізовано і перші спроби, які не увійшли до збірок поета, але становлять важливий матеріал для усвідомлення еволюції становлення Є. Плужника як поета. Вриваючись у

життя поет вірив в очищувальну силу Великого Жовтня і месіанство Радянської влади, тому деякі вірші носять політичний, публіцистичний, навіть агітаційний характер: «РУР», «Європа», «Серп і молот», «На 1924 рік», «Жовтень». Вимогливість до себе не дозволила поету включити перші свої вірші (зазначено вище) до збірки, але у них порушуються важливі проблеми: проблема історичної долі народу і проблеми української культури, проблему пошуку наставника («Шевченко»).

У третьому розділі йдеться про особливості вивчення філософської лірики Є. Плужника на уроці української літератури в 11 класі загальноосвітньої школи. Пропонується методична розробка уроку за творчістю письменника.

Серед перших спроб, що знаходяться поза збірками знаходимо і вірші, темою яких є кохання поета до своєї дружини – Галини Коваленко («Я вас, Галю, згадував сьогодні...», «Сентиментальний тихий полонез...»), саме вона допомагає чоловікові розкрити свій талант, показала його вірші Ю. Меженкові.

Перша поетична збірка «Дні» (1926) засвідчує становлення молодого Є. Плужника як митця. Центральною темою збірки є громадянська війна з її тривожними наслідками: смерть, вбивство. І разом з цим це проблема існування «маленької людини», яка найболісніше відчуває на своїх плечах «колесо історії». Так Є. Плужник окреслював трагедію сьогодення з вірою в світле майбутнє.

Наступна збірка «Рання осінь» (1927) засвідчила велике розчарування людини і поета у своїх ідеалах, що стало причиною появи віршів про недоцільність віршування, про гірку долю людини митця («Яка нудьга мережити рядки...», «Напишеш, рвеш...і пишеш знову!...»). Це був період вимушеного мовчання і спокою, але не менш трагічнішого внутрішнього переживання, тому нарастають конфлікти духовні. Внутрішнього спокою вдається досягти хіба що від споглядання природи, частотнішим стає

вживання саме образу осені («Падає з дерев пожовкле листя...», «По-осінньому хмари пливуть») який співзвучний внутрішньому стану поета, тяжко хворого на туберкульоз, він сприймається як «осінь життя», «вимушена мудрість» людини, якій не судилося довго прожити. Тому ще однією болісною темою стає внутрішній світ втомленої людини, який проте невіддільний від долі усього людства; тема книжної мудрості («Мудрість мудрих...За гріх який...», «Мудрості не вивчитись чужої...»); тема необхідності самоствердження в житті; тема неминучості відходу людини у небуття («Нехай комусь судився довший вік» і ін.).

Вершиною творчого злету Є. Плужника стає третя збірка «Рівновага» (укладена 1933 року), містить вірші написані протягом шести років, які так і не вийшли в світ за життя автора. Відбувається оновлення проблемно-тематичного змісту: бачимо вірші-філософські балади, особистісне переосмислення історичних і літературних тем («Фрідріху, чи не Орфей ти?..», «Подолано упертість Ізабелли...», «Гладкого Панчо (прошу вас, не Панча)...», «Ходить... все ходить...»). Третя збірка найбільш багата на зразки інтимної лірики, в яких порушується тема жіночності («Ах, флейти голос над рікою...», «Суха й тендітна лінія плеча...», «Обутріло. В неяснім сірім світлі...»), і аж до міфологічного осмислення жіночого начала («Вона зійшла до моря. Хто вона...»). Мариністичні мотиви виражені в попередній збірці отримали нове опрацювання. Тема справжньої лірики дійсно позначилося тісним зв'язком образу моря з життям людини. («Ніч...а човен – як срібний птах!..», «Блакитний безум! Море піді мною...», «Перегорни дві-три сторінки в гіді...», «Вирує море. Кожен дальший вал...» та ін.). Поет намагається досягти такої бажаної для нього рівноваги, шукає її у всьому. Збірка містить внутрішні діалоги ліричного героя з душею; цикл з парадоксальним зображенням усесвітньо відомих культурологічних явищ; інтимну лірику екзистенціального наповнення.

Лірика Є. Плужника останніх років (1927 – 1934) дає нам можливість виокремити цілий цикл віршів, тематично об'єднаних навколо проблем творчості («Минувшину вивчавши, зрозумів», «Критики, навчаючи поета», «Ах, яка це невгомона пташка», «Яка нудьга мережити рядки», «Напишеш, рвеш...і пишеш знову!», «Їх меншає – я знаю тільки двох», «Тепер мене хвилює мало», «Мрії від серця відтяв», «Одноманітно і звичайно» та ін.). Останні поезії автора торкаються проблем соціального, громадянського характеру («Потомлені коні», «21.1.1924 – 21.1.1934», «Я – людина цивільна»), а вірш «Поетові» утворює своєрідний «заклучний акорд» у творчості поета, у ньому порушуються проблема відповідальності перед народом, власної причетності до його історичних діянь і готовності до самопожертви заради майбутнього

Стосовно творчого доробку поета С. Воскрекасенко сказав таке: «Якщо правда те, що душа художника – в його творах, то це в першу чергу стосується Євгена Плужника. Творчо неспокійна, постійно заглиблена у проблеми людського існування, вона і терзала поета і водночас приносила йому розраду і втіху» [40, с. 5]. Це висловлювання сконденсовано дає означення усьому проблемно-тематичному багатству лірики поета, бо в центрі усіх творів автора стоїть людина, з її життєвими турботами, болями і радостями.

Дійсно, Є. Плужник у літературному процесі 20-х рр. ХХ ст. постає новатором і творцем оригінального стилю. За десять років творчого шляху він зумів із незнаного початківця сягнути рівня «поетичного генія» (В. Державин). Таким перед нами постає митець з усіма своїми суперечностями, відкриває поезіями свою душу, стає прикладом у суворості і чесності з самим собою, навіть у своїх слабостях. З його лірики з'являється дивовижна модель світу, ключ до якої у глибині людських сердець, і поет показує шлях до нього. Є. Плужник органічно поєднав класичну традицію з

модерними шуканнями, сполучивши елементи експресіонізму та імпресіонізму.

Вивчення філософських ліричних творів – предмет навчальних занять з української літератури в 11 класі загальноосвітньої школи. Відповідні уроки спонукатимуть здобувачів середньої освіти до формування індивідуальних якостей, зокрема сприятиме формуванню аналітичного складу розуму та логічного мислення, впливатиме на розвиток психоемоційної сфери й критичного оцінювання подій і явищ, відповідальності за свої дії і вчинки, орієнтуватиме учнів на досягнення успіху. Філософська лірика спонукає до формування у старшокласників власної думки, індивідуального осягнення себе у світі повсякденних випробувань. Здобувачі освіти на матеріалі лірики поета вчаться розпізнавати добро і зло, любов і ненависть, прекрасне і потворне.

Філософську лірику Євгена Плужника здобувачі освіти вивчають на уроках української літератури в 11 класі загальноосвітньої школи. Учні знайомляться із особливістю та обставинами її творення, визначають проблематику, ідейно-тематичне спрямування, характеризують провідні мотиви лірики митця. Вивчення філософської поезії Є. Плужника сприяє формуванню нових знань про багатогранність таланту письменника, йдеться про екзистенційну спрямованість його лірики, спонукає до усвідомлення філософського світовідчуття письменника. Філософська поезія Є. Плужника формує у здобувачів освіти навички оцінювання культурно-мистецьких явищ, сприяє вихованню естетичних смаків та усвідомлення індивідуальної поведінки й індивідуальних цінностей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бажан А. Євген Плужник в Умані. *Сучасність*. 1999. № 4. С. 121–122.
2. Базилевський В. Євген Плужник. *Літературна Україна*. 1988. № 45. С. 7.
3. Барабаш А. Інтимні мотиви поезії Євгена Плужника. *Українська мова та література*. 1999. Ч. 4 (116). С. 12.
4. Білічак О. Інтертекстуальний характер лірики Є. Плужника: художньо-філософське світобачення. *Південний архів*. Збірник наукових праць. Філологічні науки. 2019. Вип. LXXVIII (78). С. 8–13.
5. Білічак О. Часопросторова модель художнього світу поезії митця. *Львівський філологічний часопис*. 2018. № 3. С. 26–30.
6. Бодасюк О. Поетичні збірки Євгена Плужника «Рання осінь» та «Дні» у літературному контексті 20-их років ХХ ст. *Літературознавчі студії*. 2015. Вип. 43(1). С. 62–70.
7. Бондар Н. Українські письменники на Соловках. *Українська мова та література*. 1997. Число 13(29). С. 1–6.
8. Бондаренко А. «Збагнув усю непереможність днів» (текстове поле «людина» в часі художнього мовомислення Євгена Плужника). *Урок української*. 2002. № 1-2. С. 27–29.
9. Бурбела В. Суди мене судом своїм суворим... Про збірку: Євген Плужник. Поезії. Київ, 1989. *Друг читача*. 1989. 16 бер. С. 12–14.
10. Гальчук О. Євген Плужник і античність: експресіоністський акцент у неоромантичному прочитанні прецедентного тексту. *Слово і час*. 2013. № 12. С. 92–101.
11. Гончарук В. Своєрідність світосприйняття Євгена Плужника. *Літні наукові дискусії*. Вінниця, 2019. Ч. 3. С. 77–81.
12. Гончарук В. Три етапи еволюції «майстра слова» Євгена Плужника. *Сучасні наукові дослідження представників філологічних наук та їхній*

- вплив на розвиток мови та літератури* : матеріали міжнар. наук.-практичної конф. Львів, 2019. С. 64–69.
13. Гришин-Грищук І. Останні дні поета: [Є. Плужник]. *Дніпро*. 1990. № 2. С. 121–125.
14. Державин В. Лірика Євгена Плужника. *Плужник Є. Три збірки*. 79. С. 217–218.
15. Державин В. Лірика Євгена Плужника. *Українське слово. Хрестоматія української літератури та літературної критики ХХ ст.* Кн.2. Київ, 1994. С. 327–334.
16. Дмитренко В. Естетичні канони й особистості: проблема «зворотнього зв'язку» митців об'єднання «Ланка»-МАРС. *Вісник Львівського університету*. Серія філологічна. 2018. Вип. 67. Ч. 2. С. 18–26
17. Дружинович Л. Образно-змістові координати концепту «Земля» в поетичній рецепції Є. Плужника. *Актуальні проблеми української літератури і фольклору*. 2010. Випуск 14. С. 106–114.
18. Дружинович Л. Художнє осмислення образу Раю поетами «Розстріляного відродження». *Питання літературознавства*. 2010. Випуск 82. С. 149–154.
19. Євген Плужник – поет, убитий сталінською системою. Радіо Свобода. URL : <https://www.radiosvoboda.org/a/24809122.html>.
20. Жулинський М. Євген Плужник. *Жулинський М. Слово і доля : навч. посібник*. Київ : А.С.К., 2002. 384 с.
21. Зленко Г. Загадковий напис Євгена Плужника. З розповідей літературного слідопита. *Дніпро*. 2005. № 11-12. С. 134–136.
22. Калантаєвська Г., Хачатар'ян К. Постать ліричного героя у поезії Євгена Плужника. *Журналістська освіта в Україні: світові професійні стандарти* : XIII Всеукраїнська науково-практична конференція. Суми : СумДУ, 2017. С. 112–115.

23. Каменська І. «Суди мене судом твоїм суворим, / сучаснику!» (Євген Плужник про поета і поезію). *Філологічні науки: синхронічний та діяхронічний аспекти* : збірник наукових праць. Суми : СумДПУ ім. А. Макаренка, 2010. Вип. 1. С. 119–127
24. Капленко О. Творчий неспокій Євгена Плужника. *Плужник Є. «...О, тишина моїх маленьких рим!* Київ : ВД Дмитра Бураго, 2007. 272 с.
25. Квітка В. Один із «Ланки»: «О, хаосе я пізнаю тебе». *Україна молода*. 2002. 6 лют. № 24 (1830).
26. Ковалів Ю. «...Виріс я на межах двох світів»: (До 100-річчя від дня народження Євгена Плужника). *Дивослово*. 1998. № 12. С. 5–7.
27. Кодак М. Огрім Плужника-поета. Луцьк : Твердиня, 2009. 218 с.
28. Лавріненко Ю. Розстріляне відродження. Антологія 1917–1933. Київ, 2004. С. 284–288.
29. Луцій С. Плужник і Підмогильний: у складних філософських пошуках. *Українська мова та література*. 1999. Ч. 4 (116). С. 10–11.
30. Мельник В. Плужник Євген. *З порога смерті: Письменники України – жертви сталінських репресій*. Київ, 1991. С. 134–146.
31. Михайлова А. Еротичні екзистенціали у романі Євгена Плужника «Недуга». *Наукові записки Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди*. Сер. : Літературознавство. 2011. Вип. 3 (1). С. 121–135.
32. Мінченко Т. Сірий колір як метафора буття в поезії Євгена Плужника. *Вісник Запорізького державного університету. Філологічні науки*. 1999. № 2. С. 75–78.
33. Новиченко Л. Вибрані праці : В 2-х т. Т. 2. Київ : Дніпро, 1984. 423 с.
34. Новиченко Л. По той бік спокою: Поезія Євгена Плужника. *Плужник Є. Вибрані поезії*. Київ : Радян. письменник. 1966. 265 с.
35. Пархета Л. Особливості вивчення лірики на уроках літератури URL : <file:///C:/Users/Admin/Downloads/279339%D0%A2%D0%B5%D0%BA%>

- 36.Пасічник Є. Методика викладання української літератури в середніх навчальних закладах: навч. посіб. для студентів вищих закладів освіти. Київ: Ленвіт, 2002. 384 с.
- 37.Петров В. Українська інтелігенція – жертва більшовицького терору. *Слово і час*. 2010. №10. С. 79–99.
38. Павленко М. Євген Плужник в Умані. *Літературна Україна*. 2004. Число 48 (9 груд.). С. 5.
- 39.Петров В. Українська інтелігенція – жертва більшовицького терору. *Слово і час*. 2010. №10. С. 79–99.
40. Плужник Є. «...О, тишина моїх маленьких рим! Київ : ВД Д. Бураго, 2007. 272 с.
- 41.Плужник Євген Павлович. Біографія. Бібліотека української літератури. URL : <https://www.ukrlib.com.ua/bio/printit.php?tid=1857>
42. Пономарьов В. Поет з хрещатої дороги. *Дзеркало тижня*. 2009. 7-13 лютого (№ 4). С. 16.
43. Рильський М. Про двох поетів. *Життя й революція*. 1926. № 8. С. 6–9.
44. Розстріляне відродження. Українська репресована лірика. Донецьк : ТОВ ВКФ (БАО), 2009. 256 с.
- 45.Рудяченко О. Євген Плужник. Інтроверт із видом на Дніпро. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/2630473-evgen-pluznik-ii-introvert-izvidom-na-dnipro.html>.
46. Садівська В. «Побачити силу словесного образо творення. Особливості літературознавчого аналізу творів письменників-імпресіоністів. *Українська мова і література в сер. школі, гімназіях, ліцеях*. 2006. № 7-8. С. 56–61.

47. Сверстюк Є. Передмова і примітки до спогадів Галини Коваленко (Плужник). *Українська мова та література*. 2004. Липень. Ч. 25-28 (377–380). С. 26.
48. Скирда Л. Євген Плужник: нарис життя і творчості. Київ : Дніпро, 1989. 151 с.
49. Скирда Л. Повернувся назавжди. *Вітчизна*. 1988. № 12. С. 148–155.
50. Скирда Л. Про роман Євгена Плужника «Недуга». *Українське літературознавство*. Респ. міжвід. зб., 1972, вип. 15. С. 81–86.
51. Солодовник Т. Барви Плужникової поезії. *Слово і час*. 1998. № 12. С. 22–25.
52. Суховєєнко К. Риси «нової драми» в п'єсах Євгена Плужника «Професор Сухораб» та «У дворі на передмісті». *Studia Methodologica / Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University*. Ternopil : TNPU, 2015. С. 223–227.
53. Суховєєнко К. Тема родини в п'єсі Є. Плужника «У дворі на передмісті». *Наукові записки Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди*. 2014. Вип. 36. С. 181–188.
54. Тайга М. Як умер на Соловках поет Євген Плужник. *Дніпро*. 1991. № 1. С. 178–170.
55. Ткачук М. Суб'єктно-об'єктна дискурсивна практика лірики Євгена Плужника. *Філологічні трактати*. 2014. Т. 6. № 4. С. 95–107.
56. Токмань Г. Діалоги Євгена Плужника з душею. *Вітчизна*. 1999. № 1-2. С. 140–141.
57. Токмань Г. «Дні» Євгена Плужника: художній образ і філософія. *Дзвін*. 1998. № 11-12. С. 138–141.
58. Токмань Г. Інтимна лірика Євгена Плужника: кохання того, хто «хиливсь додолу». *Дивослово*. 2005. № 2. С. 27–34.
59. Токмань Г. Мистецтво мовчання: один із феноменів лірики Євгена Плужника. *Сучасність*. 1998. № 9. С. 114–117.

60. Токмань Г. Прекрасні «помилки» Євгена Плужника. *Українська мова та література*. 1988. Ч. 42 (106). С. 2–3.
61. Токмань Г. «Скривавлені сліди» й «Огниста радість» (спроба христологічного прочитання лірики Євгена Плужника). *Слово і час*. 1998. № 2. С. 39–44.
62. Токмань Г. Євген Плужник 1898 – 1936. *Дивослово*. 2009. № 11. С. 49–56.
63. Токмань Г. Євген Плужник 1898 – 1936. *Дивослово*. 2009. № 12. С. 36–43.
64. Токмань Г. «Це закон: замруть червоно жили...»: (Мотив смерті в ліриці Євгена Плужника). *Дивослово*. 1998. № 6. С. 57–59.
65. Токмань Г. Іван Світличний, Леся Українка, Євген Плужник: діалог текстів. *Теоретична і дидактична філологія*. Серія «Філологія». 2019. Вип. 29. С. 105–117.
66. Токмань Г. Жар думок Євгена Плужника: Лірика як художньофілософський феномен. Київ : Академія, 2013. 221 с.
67. Токмань Г. Цілісність сприйняття ліричного твору: текстуальний аналіз. Методика вивчення віршування. *Дивослово*. 2003. № 1. С. 46–50.
68. Тюрменко І., Горбула О. Культурологія: теорія та історія культури : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 368 с.
69. Череватенко Л. Від Дніпра до «Дніпра»: [Про п'єсу Євгена Плужника «Змова у Києві»]. *Дніпро*. 1989. № 8. С. 20–25.
70. Череватенко Л. Все, чим душа боліла. *Дніпро*. 1990. № 8. С. 70–92.
71. Череватенко Л. Фатальний цей трикутник. *Вітчизна*. 1991. № 8. С. 151–160.
72. Чіп Б. Самітник, який хотів бути з людьми. *Урядовий кур'єр*. 1998. 29 груд. (№ 249-250). С. 3.

73. Чорна М. Образ осені в ліриці Євгена Плужника. *Українська мова та література*. 1999. Ч. 4 (116). С. 11.
74. Школа В. Екзистенціальні мотиви у п'єсі Євгена Плужника «Змова у Києві». *Таїни художнього тексту* : зб. наук. пр. / ред. кол.: Н. Заверталюк (наук. ред.) та ін. Дніпро : Пороги, 2011. Вип. 13. С. 133–138.
75. Ящук Ж. «Я справжнім болем догорів...» (Особливості екзистенціальної художності Євгена Плужника). *Слово і час*. 1994. № 2. С. 67–72.
76. 1898 – народився поет Євген Плужник. Інститут національної пам'яті. URL : <https://uinp.gov.ua/istorychnyy-kalendar/gruden/26/1001>.